

könyv
könyvtár
könyvtáros

1995
május

Mi

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1995. május

Tartalom

Könyvtárpolitika

Maurer Péter – Vajda Kornél: Bemutatkozik a KMK új igazgatója. Beszélgetés Csabay Károllyal	3
A Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Szakmai Kollégiumának 1994-es tevékenységéről	10
Az MKE Könyvtárostánárok Szervezetének állásfoglalása a NAT könyvtár-informatikai követelményrendszeréről	13
Felhívás	16

Műhelykérdések

Bényei Miklós: Helytörténet, iskolatörténet, iskolai könyvtártörténet	18
Vajda Kornél: A helyismereti tevékenységről – egy alapmű kapcsán	23

Extra Hungariam

Kovács Mária: Német könyvtárak – magyar szemmel	26
Berente Terézia – Mikulás Gábor: Norvég főiskolai könyvtárakban	30

Könyv és Nevelés

Hubert Ildikó: A hangos olvasás szükségességéről	40
Lábady Krisztina: A felolvasás jelentősége a gyermek nyelvi fejlődésében	44

<i>Holmi</i>	52
--------------------	----

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	56
---	----

Lapunk e számában Bereznyi István grafikai szerepelnek

From the contents

Introducing the new director of the Centre for Library and Information Science, Károly Csabay (3);

On the activities of the Library Section of the National Cultural Fund in 1994 (10);

Miklós Béneyi: Local history, school history, history of school libraries (18);

Kornél Vajda: On the open questions in local history librarianship (23).

Cikkeink szerzői

Béneyi Miklós, a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár főmunkatársa; *Berente Terézia*, a KTFK munkatársa; *Hubert Ildikó*, főiskolai docens; *Kovács Mária*, főiskolai docens; *Lábady Krisztina*, az ELTE BTK Központi Könyvtára munkatársa; *Maurer Péter*, az OMK osztályvezetője; *Mikulás Gábor*, a KTFK munkatársa; *Vajda Kornél*, a 3K szerkesztője

Szerkesztőbizottság:

Maurer Péter elnök

Domsa Károlyné, Poprády Géza, Tóthné Környei Márta

Szerkeszti:

Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1054 Bp., Hold u. 6. – Telefon: 153-3763

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közköztartási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felelős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív. Munkaszám: 95.136

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj 1 évre 2400 forint. Egy szám ára 200 forint

HU-ISSN 1216-6804

Bemutatkozik a KMK új igazgatója

Beszélgetés Csabay Károllyal

Megszületett a döntés: sikeresnek bizonyult a pályázatod, ragyogóan vetted az akadályokat, Te lettél a KMK új igazgatója. Gratulálunk. Annál is inkább, mert nagyon kedvünkre való az a mottó, amellyel pályázatodat indítottad: „A könyvtár több, mint négyezer éve része az emberi kultúrának. A könyvtártudomány oly régi, mint az orvostudomány vagy a csillagászat. A tudományosság e területek alap kutatásait drága laboratóriumokban és obszervatóriumokban műveli. Méltányos tehát a törekvés, mely a könyvtártudomány alap kutatását folytatni hivatott intézményt akadémiai kutatóintézet rangjára emelni kívánja”. Első kérdésünk tulajdonképpen kérdés: szólj légszíves néhány szót magadról, eddigi szakmai utadról!

– 1958-ban születtem Budapesten, 1976-ban érettségiztem a Budapesti Piarista Gimnáziumban. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karán a Programozó és Programtervező Matematikus Szakon 1980-ban főiskolai oklevelet szereztem, majd 1982-ben egyetemi diplomát. 1988 és 1990 között négyfél éves posztgraduális képzés keretében szakinformatikus szakképesítést szereztem.

Mindig érdekklődtem a számítógépek nemnumerikus alkalmazásai iránt. Vonzottak a mesterséges intelligenciával valamint a szöveges információ feldolgozásával kapcsolatos kérdések. Ez az érdeklődés nagyon hamar a könyvtári alkalmazások irányába terelt. Első szakdolgozatomat teauruszok karbantartása témából írtam.

Dolgoztam az OMIKK-nál. Az országban akkor szinte egyedülálló hardver-szoftver együttessé, egy Wang Office System 130A rendszert volt módom megismerni. OMIKK-ban töltött négy évem során részt vehettem az OMIKK nyomdai szöveg-előkészítő rendszerével kapcsolatos munkákban. A rendszert az OMIKK a legutóbbi időkhöz használta. Második szakdolgozatomat a Wang OIS saját makrónyelvén írtam, a program a KWIC-index tördelési feladatait látta el.

1986. március elsejétől az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumban dolgozom. Az itt töltött kilenc év már-már könyvtárossá tett. Már 1986-ban megalakult a könyvtár számítástechnikai feladatait ellátni hivatott szervezeti egység, és ennek azóta vezetője vagyok.

Egészen kiváló kollégáktól tanulhattam, Horváth Tibortól, Környei Mártától avagy – hadd említsem – édesapámtól. Velük, csakúgy, mint a név szerint nem említettekkel nagy lelkesedéssel foghattunk neki a munkának. Könyvtáros kol-

légáim mindenben a legnagyobb segítségemre voltak. Elsősorban nekik köszönhető, hogy ma elmondhatom, az OPKM az ország egyik legfejlettebb könyvtára lett: a feldolgozó munka számítógép-hálózaton folyik, az olvasói térben terminálok állnak rendelkezésre, a világ egyik legkorszerűbb indexelőrendszerét, a PRECIS-t alkalmazzuk, bibliográfiánkat automatikus szerkesztő és tördelő állítja elő, katalóguscéduláink nagyon szépek; s mindezt egyetlen vásárolt szoftver nélkül, kizárólag belső fejlesztés eredményeképpen. Minden fokozatot bejártunk: Commodore 64-esekkel indultunk, off-line PC-kkel folytattuk, ma már hihetetlenül alacsony technológiai színvonalon valósítottunk meg igényes programokat (például PRECIS tördelő C 64-esen).

Módom volt négyfél éves posztgraduális képzésben részt vennem. Ennek lezárásaképpen 1991. január 3-án *cum laude* minősítéssel tettem szigorlatot, majd 1994. január 3-án benyújtottam *Holdudvaros keresés* című doktori értekezésemet az ELTE TTK-n. A disszertáció lényege rövidebb formában megjelent a Tudományos Műszaki Tájékoztató 1993/2-es számában „*Ott, ott a part!*” címmel.

Rangos felkérésnek érzem, hogy az ELTE BTK Elméleti Nyelvészet szakán formális nyelvek elmélete és automataelmélet tantárgyakat adhatok elő nappali tagozatos elméleti nyelvész hallgatóknak.

Középfokú állami nyelvvizsgám van német nyelvből; a szakmában mindent megértek, tárgyalóképes vagyok angol nyelven is.

Nős vagyok, négy gyerekem van.

– *Kitűnő helyed lehetett az OPKM-ben. Sikeres is voltál. Mi indított arra, hogy megpályázd a KMK igazgatói posztját?*

– Röviden válaszolok. Azt nyilván gondoljátok, hogy estéimet nem a Közlöny olvasásával töltöm. A pályázati lehetőségre úgy hívták fel a figyelmemet. Van bennem némi ambíció. Úgy éreztem, hogy olyan lehetőség kínálkozik, amelynek vállalása egybevág azzal, ami addig is hajtott, motivált. Szépnek tűnt a kihívás. De akár hivatásnak is tekinthetem, hiszen a szakirodalomból tudható volt, valami olyan váltásra van szükség a KMK-ban, amelyet mintha nekem találtak volna ki. Azt a típusú munkát kell elvégezni, amit magam is elképzeltem a magam számára. Megérett az idő arra, hogy a KMK, úgy is mint könyvtártudományi, úgy is mint *módszertani* intézmény, az alap kutatások felé forduljon, tevékenységében az alap kutatási jelleg váljék nyomatékosabbá. Ez nekem, mint számítástechnikusnak, mint a számítástechnikai alkalmazásokhoz kötődő kérdésekkel foglalkozónak igazán testhezálló feladat. Az OPKM-ben sokat kaptam, a lehetőségekkel – úgy hiszem – jól gazdálkodtam. Van bizonyos befejezettség-érzésem. Arra gondoltam, ha kínálkozik továbblépési lehetőség, megragadom. Nos, kínálkozott ilyen lehetőség.

– *Mennyire ismerted a KMK-t?*

– Természetesen nem belülről, de azt hiszem jól ismertem. Kutatásaim, szakirodalmi ténykedésem kapcsán eleve megkerülhetetlen volt számomra. De – immáron két éve – oktatóként is résztvettem a KMK munkájában. Szorossá vált a kapcsolatom vele. Félig-meddig szinte otthonosan érzem ott magam. Harminchét éves vagyok, azt hiszem van annyi időm, hogy valami kész munkát végezzek ott, valamit letehessek az asztalra.

– *Eddig, persze bizonyos elméleti háttérrel, de mégiscsak gyakorlati munkát végeztél. Gyakorlati feladataid voltak, ezeket megoldottad. Nyilván ezek adták a siker-*

élményeket is. Most eminenter elméleti és az eddigőtől eltérően menedzseri munka vár rád. Mik az elképzeléseid? Mi a programod?

– Megvalósítani kívánt elgondolásaim az alábbi alapelveken nyugszanak:

1. Az OSZK-KMK kutatóintézet; ebből következően elméletileg megalapozott módszerekkel lefolytatott kutatásainak eredményeit *kutatási jelentések* formájában időről időre leteszi az egyetemes magyar könyvtárügy asztalára. A KMK kutatási jelentéseinek publikusnak kell lenniük, meg kívánom találni azt az alkalmas csatornát, melyen keresztül a szakma megkerülhetetlenül hozzáfér jelentéseinkhez, és általuk folyamatosan kontrollálhatja munkánkat.

2. Az OSZK-KMK az OSZK része. Munkáját nem „elméletieskedve” folytatja, hanem rendelkezésére áll az ország legnagyobb gyűjteménye, mely a kutatás elsődleges bázisa, a kutató számára a folyamatos szembesülés kényszere és kézenfekvő lehetősége.

3. Korunk könyvtárai *információs központok*. A szóbanforgó információ a lehetséges hordozók széles skáláján jelenik meg, kitüntetett szerephez jutnak e tekintetben a számítástechnikai adathordozók. A menedzselni kívánt információ ugyanakkor áru. Joggal várja el tehát a szakma a KMK-tól, hogy kutatásai középpontjában informatikai, információelméleti, számítástudományi alapkérdésekkel foglalkozzék, ne hagyja érintetlenül ugyanakkor a szervezéseméleti, a menedzsment tárgykörébe eső és a gazdasági jellegű problémákat sem. Ebben a vonatkozásban a KMK koordinációs és információs feladatait naprakész szolgálat formájában kell, hogy ellássa.

4. Az OSZK-KMK *oktatóbázis*. Mindent el fogok követni, hogy a szakképzési törvény adta lehetőségeket kihasználva a KMK-ban folyó oktatás olyan magas szinten maradjon illetve oda emelkedjék, hogy az itt szerzett végzettség rang legyen a szakmában, hogy a könyvtárvezetők fontosnak lássák munkatársaikat az általunk kínált szaktanfolyamokra elküldeni, esetleg tekintet nélkül arra, hogy a közalkalmazotti besorolás változik-e elvégzése révén avagy sem.

5. Az OSZK-KMK *sakkönyvtár*. Egy most hivatalba lépő vezetőnek más feladata nem lehet, mint a rendkívül értékes gyűjtemény illetve a sakkönyvtár által nyújtott szolgáltatások magas színvonalának megőrzése, további számítástechnikai támogatás biztosítása illetve annak kiterjesztése.

6. Megkerülhetetlen feladat a közeli jövőben az *egyetemes tárgyszójegyzék* létrehozása. Ha a munka elméleti, koordinációs és számítástechnikai részterületei a KMK kompetenciájába tartoznak is, teljes egészének elvégzése országos központi erőforrás biztosítása nélkül elképzelhetetlen. Azon leszek, hogy minden szakmai fórum támogatását megszerzzem.

Ezen alapelvekből kiindulva törekedni fogok arra, hogy

– a számítástechnika valamint a természetes nyelvekkel kapcsolatos alkalmazások terén szerzett ismereteimet ötvözve a könyvtárban eltöltött tizenhárom éves gyakorlat tapasztalatával a könyvtártudományi kutatás legmodernebb irányvonalának szolgálatába állítsam;

– a KMK koordinációs és összehangoló tevékenysége amellelt, hogy *hot line* jelleggel is működik, ne csupán a konkrét kérdésekre adandó válaszokból álljon, hanem felmérésekre támaszkodva, tervszerűen is folyjék;

– munkatervbe be nem iktatott kutatásai, dokumentumai, információszolgáltatásai megrendelhetők legyenek;

SÁV HAPINA

1/18

– az olvasásszociológia mellett a KMK kutatásai terjedjenek ki a könyvtárhasználat egészére, mint megfigyelt területre, ideértve minden szolgáltatás, eszköz, kiegészítő berendezés igénybevételét a könyvtár használata során úgy az olvasók, tehát a hagyományos könyvtárhasználók, mint a könyvtár munkatársainak vonatkozásában;

– az Új Könyvek a legkorszerűbb adathordozókon (mágneses hordozók, CD, távoli hálózat) jelenjék meg a piacon;

– megfelelően megválasztott ízléses reklám révén növekedjék a KMK ismertsége és elismertsége, úgy a szakma, mint szakkönyvtára közvetítésével akár a legszélesebb közönség előtt is.

Természetesen e pontok még hosszan folytathatók lennének. Olyanokkal, amelyek kiegészítéseket, pontosításokat, további problémákat tartalmaznának, vagy ilyenekre utalnának. Csak utalásszerűen említenék belőlük néhányat: ki kell dolgozni a könyvtári információ árrendszerét, ennek biztosítani a jogi kereteit; „történelmi megbékélésre” lenne szükség a szoftveres szakmával, méghozzá kölcsönösségi alapon (a könyvtárak legalizálják a szoftvereiket, a szoftvergyártók és -forgalmazók pedig tulajdonjoggal és garanciákkal együtt adják el a termékeiket stb.); szükség lenne annak elfogadására, hogy „a továbbképzés ténye nem kritériója az alapképzésnek”, a képzés kövesse a Csurgay-bizottság által leírtak szerinti fejlesztést. És persze még mindig idekiváncozik egy stb.

– *Imponáló lista, ráadásul némelyik pontja egész sereg további ténykedést involvál.*

– Természetesen. Vannak szociológiai, pszichológiai, társadalomtudományi fegyverzettel megoldandó feladatok is bőséggel. Meg kell kísérlni úgy vizsgálni a könyvtárakat, mint speciális mikrokörnyezeteket. Egyszerű példákat mondanék: van-e kedvük egy adott helység kiskönyvtárában a szerelmeseknek arra, hogy a könyvtárban randevúzzanak? Milyen a könyvtár vonzereje egy kisvárosban? Sugall-e a könyvtár valamilyen életformát? Mennyire és kiknek nyújt ott-hont? Az ilyen és hasonló kérdésekre is választ kell találni.

De visszatérve egy korábbi kérdésekre, még elmondanám, hogy nem hiszem,

hogy akkora lenne a különbség, akkora a szakadék az eddig végzett és az ezentúl végzendő munkám között. Vannak a KMK-nak olyan tevékenységei, ágai, amelyek szinte percre készen ellenőrizhetők. Ilyen az oktatás is. Az órákat meg kell tartani. Az is ellenőrizhető, hogyan tartják meg őket. Én be fogok ülni a különböző órákra. Eddig is módomban volt arra, hogy a munkák menetét ellenőrizzem, ezentúl is lesz. Egyszerűen megpróbálom rajta tartani a szememet a különböző munkákon, munkavégzéseken. Havonta, negyedévente, félévente – munkája válogatja – be lehet számoltatni egy-egy terület felelősét. Ki lehet, és persze ki kell alakítani a visszacsatolás, a korrekció lehetőségét. Azt hiszem meg fogom tudni csinálni. Úgy fogom érezni magam, mint aki az asztal egyik oldaláról átül a másikkra. Talán átlátok a trükkökön is. Nem hiszem, hogy lukat fog valaki beszélni a hasamba.

– *És hogyan vélekedsz a könyvtári terület olyan hatalmas, részint teljességgel hagyományos, részint egyre forradalmasodó területeiről, mint például a gyűjteményfejlesztés, az állományok problematikája, a selejtezés, az olvasószolgálat, a klaszrikus értelemben vett módszertani munka stb. Ezek hogyan illeszthetők bele KMK-képedbe?*

– Komolyan, alázattal szeretnék tanulni ezeken a területeken azoktól, akik már eredményeket értek el. Korántsem képelem, hogy mindent ismerek. Sőt. Ezt a spektrumot nekem tanulnom kell, és tanulni is fogom. Erre kértem és kérek is időt, remélem a szakma ezt megadja nekem. A módszertan kapcsán azonban vannak olyan feladatok – vagy inkább elvárások –, amelyeket a KMK nem kíván vállalni.

Ha például valaki személyzeti, anyagi, fenntartási problémáival keres meg, annak, természetesen az emberi-kollegiális gesztuson túl, csak azt mondhatom, hogy forduljon a polgármesteréhez, a fenntartójához.

– *Nem félsz, hogy ezt sokan, kivált a végeken, nehezményezni fogják? Cserbenhagyásnak érzik majd?*

– Nem. Nem, mivel nem ez a KMK feladata. Az én KMK modellem szerint adott a könyvtárügy nagy asztala, és a KMK erre az asztalra teszi le kutatási eredményeit, rekordjait, publikációit, anyagait. A könyvtárak ebből a kínálatból azt veszik el, amire szükségük van. A kezdeményezés, a megkeresés is egy kicsit rájuk hárul. Azt viszont szeretném hangsúlyozni, hogy mindenféle kutatómunkának a konkrét mérések, adatok alapján kell elkészülnie. Ezeket a méréseket (idézójelben érte a szót) nem úgy kell végezni, hogy kiküldünk különböző kérdőíveket, azután várjuk, hogy a könyvtárak válaszoljanak, ráadásul a végén elégedetlenkedünk, hogy az ilyen-olyan könyvtáraknak csak a fele küldte vissza az űrlapokat. Erről szó sem lehet. Én azt szeretném, ha a munkatársaim odamenének a gyűjteményekbe, a munkahelyekre, a könyvtárakba. Jelen lennének ott és az adott hely tényadatait vennék fel. Attól nagyon óvnék, hogy bármely munkatársam az íróasztalnál „konstruáljon” eredményeket.

– *Talán viccesnek hangzik, de hogyan képzeled el az első napjaidat a KMK-ban? Mit fogsz csinálni?*

– Olvasni fogok. Rengeteget fogok olvasni. Meg kell ismerkednem a legkülönbözőbb anyagokkal, tervekkel, beszámolókkal, jelentésekkel, munkaköri leírásokkal stb. Meg kell ismerkednem az üzemmenettel, a munkatársaim nevével, feladataival, azzal a nyelvvel, kommunikációs móddal, ami a KMK-ban kialakult.

– Milyennek képzeled, tervezed a KMK „külkapcsolatait”? Viszonyát az anyain-tézményhez, az OSZK-hoz, a külföldi partnerintézményekhez, a társadalmi szerve-zetekhez, MKE-hez, KIK-hez?

– A KMK az OSZK része, ez természetes. A mindenkori főigazgató irányítja a tevékenységét. Ha az OSZK létéből, működéséből feladatok adódnak a KMK számára, akkor mi sem természetesebb, mint hogy a KMK e munkákat elvégzi, a feladatokat fogadja. Ez nem okozhat problémát, ez éves munkatervi szinten is ki kell, hogy rajzolódjon. A főigazgató egyszerűen közli, hogy mit óhajt. Hogy ott vagyunk a Várban, hogy ott vannak a gyűjtemények, a katalógusok, a számí-tástechnikai architektúra, az adatbázisok, és hogy ott vannak a kollégák, akik mindezeket működtetik, az nyilván igen jó a kapcsolatok erősítésére, azok gör-dülékennyé tételére. Úgy gondolom, hogy az OSZK és a KMK viszonyát ezen túlmenően nincs értelme értelmezni. Bízom benne, hogy az előnyök kölcsönösek lesznek, nemcsak a KMK, az OSZK is profitálni fog abból, hogy a ránk háruló feladatokat ellátjuk.

Ami a külföldi partnereket illeti, ez az a terület, ahol talán legnagyobb a le-maradásom. Mindenesetre fel kell térképeznem, hogyan is állunk jelenleg a part-nerintézményekkel, de azt is, mi lenne a kívánatos spektrum. Van hát pótolni-valóm. Igyekezni fogok.

A társadalmi szervezetekkel kapcsolatban valami hasonlót mondanék ahhoz, amit a fenntartókról állítottam. A KMK semmilyen szakmai köntösben sem kompetens e szervezetek ellenőrzésére, felügyeletére. Az egyesületi törvény ál-lampolgári jogon biztosítja az alapjogokat, az egyesületek „felett” legfeljebb a cégbíróság állhat, na meg, mondjuk, az Alkotmánybíróság. Bármiféle szerepet vindikálni bennük, nem lenne épelméjű dolog. Semmilyen alá-fölérendeltségi viszonyról nem lehet hát szólni. Amennyiben a munkatársaim közül egyesek – ma-gánemberként – szerepet, munkát vállalnak e szervezetekben, azt csak üdvözöl-

hetem. Az általuk megtermelt produktumok, pozitívumok, az ő személyes csatornáikon keresztül, nyilván hasznára lesznek a KMK-nak. De az ilyesmi nem kodifikálható, nem kérhető számon. Látens pluszt jelent. Olyan ez, mint a publikációk kérdése. Nagyon szeretném, ha a kollégák sokat publikálnának, de ez nem lehet munkatervi feladatuk. Nem lehet előírni, hogy ki-ki évente ennyi vagy annyi publikációt produkáljon. Hogy valaki hogyan boldogul a sajtó piacán, az az ő személyes dolga. Persze lesznek majd KMK-nyilatkozatok. Ezeket én fogom megtenni. De hogy valaki mit és mennyit publikál, milyen társadalmi-szakmai szervezetben működik, az nem igazgatói kérdés és ilyen értelemben nem tartozik rám.

– *Akadémiai szintű és jellegű kutatóintézetet szándékozol csinálni a KMK-ból. Te vajon milyen kutatóintézeti igazgató leszel? Magad is kutatni fogsz, vagy a máskéféle, reprezentáló-menedzseri igazgatóképp lebeg előtted?*

– Arról semmiképp sem szeretnék lemondani, hogy elkezdett munkáimat tő alá hozzam. Azt is nagyon szeretném, ha aktívan részt vehetnék az intézet kutatásaiban. Bizonyos szerény eredményeket eddig is elértem. Azért is vélem azt, hogy módodom lesz kutatni, mivel nem atomkutató vagyok, akinek legalábbis egy ciklotronra van szüksége. Ha van egy 386-os gép az asztalomon, azzal én már elvagyok. Szerény anyagi lehetőségek birtokában is végezhető ez a fajta kutatómunka. Azt is szeretném, ha az általam kutatót területekre egyik-másik kollégám is rákapna. Egész kis team is kialakulhatna. Eddig sem loptam a napot, de a jelen helyzetben talán több lehetőségem lesz a részeredmények publikálására, „hol tartunk” típusú beszámolók készítésére. Persze a menedzser-szerepet nem háríthatom el magamtól. A reprezentációét azonban igen. A napi aprómunka lesz az én területem és a kutatás. Nem kívánnám abbahagyni az oktatást sem. A kutatás, oktatás, publikálás az életem, ezeket szeretem csinálni. Tehát itt-ott megjelenő, jegyzeteket író (pályáztam a felsőoktatási tankönyvek írására kiírt témában) ember szeretnék lenni, azt szeretném, ha a szakma ilyenként ismerne meg, nem pedig pezsgó és kaviár mellett.

– *Úgy tűnik, igencsak lesz munkád, elfoglaltságod. Melyik hobbidról kell majd lemondanod?*

– Az egyikről, a síelésről már le kellett mondanom. Két éve nem síeltem. Igaz, előtte is csak egy-két hét jutott belőle telente. A másik hobbimról azonban nem szívesen mondanék le. Semmiképp sem szeretnék szakbarbár lenni. A könyvtárügy végülis a humaniórák területe. Nyitott szeretnék maradni. Továbbra is, ha amatőr szinten is, de Rilkrét fordítani. *[No, no, éppen nem amatőr munkák azok, megoldavastuk őket!]*

– *Egy utolsó kérdés. Mikor szembesíthetünk terveiddel, célkitűzéseiddel? Mikor kérdezhetjük meg, hogy hogy sikerült? Hogy min kellett módosítani? Hogy mik a sikereid, a kudarcaid?*

– Aki volt katona, tudja, mit jelent az, hogy M-zárolt. Az én első M-zárolt évem a KMK-ban az 1996-os év lesz. Annak a terveit, programját már én határozom meg. Tehát a szembesítésre 1997 januárjában vállalkoznék. Persze addig a tükörbenézésig is lehetnek, adódhatnak megkérdezni vagy jelenteni valók, olyasmik, amikről érdemes lehet tudósítani.

– *Akkor találkozunk legkésőbb 1997 januárjában. Köszönjük a beszélgetést.*

Maurer Péter – Vajda Kornél

A Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Szakmai Kollégiumának 1994-es tevékenységéről

Elnök: dr. Ambrus Zoltán

Éves keret: 25 millió Ft

Beérkezett 223 db kérelem, ebből 2 egyedi elbírálással, 60 pedig a kiírt pályázat keretében kapott támogatást.

Összes támogatott kérelem: 62 db

1. Szakmai érvek hatására választotta külön a miniszter az eredetileg összevont könyvtári-levéltári kollégiumot, így a 7 tagú kollégium felállítása némi kesedelmet szenvedett. A kollégium megalakulásakor viszonylag kevés információ állt rendelkezésükre: még nem jelent meg a miniszteri végrehajtási rendelet, a szervezeti és működési szabályzat, nem ismerték a törvény szellemében fogant új támogatási stratégiát. Problémaként merült fel, hogy a terület indokolatlanul kicsi pénzkeretet kapott, s nem tudatosult, hogy ez a forrás nem a korábbi minisztériumi mecenatúra folytatása. Fennakadásokat tapasztaltak az Igazgatóság adminisztrációs tevékenységében is, jóllehet, ezek nem korlátozták a kollégium munkáját, mivel példaszerű együttműködést tapasztaltak a munkatársak részéről. A kollégiumban a szakma ismert képviselői kaptak helyet az egyes könyvtár típusok képviselőiben. Álláspontjuk szerint a szakma a jövőt tekintve fontos eszközhöz jutott a napjainkban előtérbe került könyvtári terület fejlesztéséhez.

2. A magyar könyvtárügyre napjainkban kettős nyomás nehezedik. Nyomást gyakorol egyrészt a modernizáció igénye, amely megköveteli a biztonságosan elérhető információt, másrészt a használói rétegek megnövekedése. Alapvető igény az egyidejűség, az információ útjának lerövidítése. Mindehhez jelenleg még nem jöttek létre sem a személyi, sem a technikai feltételek, holott a könyvtárügy – az oktatásügy után – a második legnagyobb és legszerteágazóbb kulturális intézményrendszer. Ilyen körülmények között a Nemzeti Kulturális Alap könyvtári szakmai kollégiumának is stratégiai célokat kell megfogalmaznia, amely célkitűzés a nemzeti dokumentumvagon minél hatékonyabb hasznosítására irányul. A kollégium pályázatait ennek szellemében a szakmai vélemények széles körére építve írta ki.

3. Pályázati felhívásokban a feladatok között szigorúan szelektálva döntöttek néhány kiemelt ügy mellett. Első pályázatuk meghívásos jellegű volt, s elsősorban elméleti, illetve a megnövekedett könyvtári feladatokból adódó metodikai problémák gyakorlati megoldására vállalkozott (könyvtári rendszerek szervezetszociológiai vizsgálata, könyvtári rendszereket bemutató tájékoztatás, a könyvtárpolitika és a könyvtárfinanszírozás helye, korszerű menedzsmenti eljárások, szakmai rendezvények).

Nyitott pályázatuk centrumában a könyvtári szolgáltatások kérdésköre állt: az

adatbázisfejlesztés, a vállalkozásokat előmozdító dokumentációs háttér kialakítása, a határon túli könyvtárosok képzése és továbbképzése.

Két témakörben (integrált könyvtári szoftver bevezetése, illetve olvasókatatói konferencia) az egyedi elbírálás lehetőségével éltek.

A meghívásos pályázatra 20 kérelem érkezett, 16 pályázó kapott 5 790 000 Ft támogatást. A nyilvános pályázatra 201 pályázó nyújtott be kérelmet, 44 pályázó kapott 15 810 000 Ft-ot. A két egyedi kérelmet közel 4 millió Ft-tal honorálták.

4. A kollégium döntési elvei: értelemszerűen azon projekteket támogatták kiemelten, melyek a könyvtárak széles körét érintik, akár vertikális, akár horizontális együttműködésben. Alapvető érdekként kezelték a központi szolgáltatások megerősítését. Miután a fejlesztések időigényesek, szükséges lenne a hosszútávú támogatás, az előzetes kötelezettség-vállalás – ezt a zsugorított pénzerettel azonban jelenleg csak részben tudták vállalni. Az elbírálás során vizsgálták a megvalósíthatóságot, az eddigi eredményeket, a technikai-személyi feltételeket, javaslatokat tettek pályázók együttműködésére. A pénzeszközöket igyekeztek koncentrálni.

5. Mivel támogatásaik többsége nem rövid távra szól, a tényleges értékelésre csak a későbbiekben kerülhet sor. Addig is figyelemmel kísérik a felhasználásokat. A teljesítések elhúzódszásában esetenként az is szerepet játszik, hogy a támogatottak megkésve kapták kézhez a programokhoz szükséges összegeket.

6. A kollégiummal szemben felfokozottak voltak az elvárások, elementáris erővel tört fel a pótlólagos források megszerzésének igénye. Így szükségképpen akadtak, akik vitatták döntéseiket. A kollégiumhoz eljutott szakmai testületi vélemények viszont kedvezőek, méltányolták döntéseik célzatosságát. A pályázati lehetőségeket és elvárásokat a jövőben szélesebb körben ismertetni szándékoznak.

7. A kollégium legfőbb tapasztalata: nem szabad illúziókat kelteni. A benyújtott pályázatok a könyvtári terület számos problémáját feltárták (fejlesztések összehangolatlansága, kétséges eredményű helyettesítő funkciók, a könyvtárközi

átjárások nehézkessége stb.). Mindennek a megoldása folyamatos finanszírozást kívánna, erre azonban a pályázatát nem biztosít megoldást. Másik konklúziójuk: nagy szükség van a szakmai központok koordinatív szerepének fejlesztésére.

8. A Bizottságtól a könyvtári terület fontosságának felismerését – és ennek megfelelő anyagi ellátását várják.

A kollégium neve	Altéma	Beérkezett Támogatott pályázatok (db)		Igényelt Megítelt támogatás (Ft)	
Könyvtári	Szervezetpszichológiai vizsgálatok	2	2	2 000 000	800 000
	Könyvtárpolitika és finanszírozás	3	3	3 550 000	900 000
	Kiadványok	5	2	10 650 000	1 200 000
	Arculat és menedzsment módszerek	3	2	5 588 000	900 000
	Országos nemzetközi rendezvények	8	8	3 035 000	2 390 000
	Könyvtári adatbázis fejlesztése	96	10	109 501 035	7 110 000
	Helyismereti adatbázis fejlesztése	33	13	18 659 760	2 870 000
	Információs szolgáltatás	41	9	46 233 200	5 400 000
	Vállalkozási informatika	20	6	17 434 800	1 435 000
	Határon túliak képzése	12	7	11 592 680	1 995 000
Könyvtári	Összesen	223	62	228 244 475	25 000 000

Kollégium neve	Kedvezményezettek	Támogatott pályázat (db)	Összes megítelt támogatás (Ft)	Átlag (Ft)
Könyvtári	Felsőfokú intézmény	9	4 090 000	454 444
	Művelődési intézmény	43	17 960 000	417 674
	Egyéb költségvetési intézmény	3	700 000	233 333
	Egyesület (szövetsége)	5	850 000	170 000
	Érdekvédelmi szervek	2	1 400 000	700 000
Könyvtári	Összesen	62	25 000 000	403 226

Az MKE Könyvtárostánárok Szervezetének állásfoglalása a NAT könyvtár-informatikai követelményrendszeréről

A NAT könyvtár-informatikai műveltségterületét, struktúráját és pedagógiai alapelveit tekintve összességében korszerű és előremutató. A követelményrendszer megjeleníti a könyvtárpedagógia eddig elért eredményeit és szintetizálja azt műveltséganyagába. Az informatika egészét átfogó fejlesztési követelményeket, elvárásokat az informatika, a számítástechnika és a könyvtár egyfajta szimbiózisában jeleníti meg. A hangsúlyt a könyvtári ismeretek megértésére, rendszerezésére, elmélyítésére, valamint alkalmazására teszi.

A követelményrendszer tartalmazza azokat az alapvető ismereteket, gyakorlati tevékenységeket és kialakítandó képességeket, amelyeket valamennyi iskolában tanítani kell. Kijelöli az elvárható minimális teljesítményt és a kívánatos fejlesztési követelményeket, amelyek egyúttal az egyes iskolaszakaszok végén az ellenőrzési és értékelési pontokat is jelent(het)ik. Biztosítja a tanulók számára a követelmények teljesítéséhez szükséges minimális időkeretet. A könyvtári informatikai követelményeket úgy határozza meg, hogy azok teljesítése az átlagos körülmények között dolgozó iskolák számára is remélhetőleg megvalósíthatók legyenek. A könyvtári informatikát a NAT összes műveltségterületét átfogó tantárgyközi témaként értelmezi. Az alapfok 4.,6. illetve az alsó középfok 8. és 10. évfolyamainak végére elvárható szintekben határozza meg az elsajátítandó jártasságokat, képességeket, önművelési, tanulási technikákat.

Az MKE Könyvtárostánárok Szervezete több fórumon megvitatta a NAT könyvtár-informatikai alapelveit és követelményrendszerét és alábbi módosítási javaslatokkal elfogadásra ajánlja.

Általános fejlesztési javaslatok

1. A könyvtári informatika követelményrendszere ismeretanyagának eredményes megvalósításához elengedhetetlenül fontos az iskolai könyvtár belső információs technikai (technológiai) megújítása, amely magába foglalja a differenciált szolgáltatást a különböző dokumentumokban (dokumentumokról) való tájékozódást és az információkhoz való gyors hozzájutást a megrendelő (társadalom, iskola) igényeihez igazodva.

2. Az iskolai könyvtárak zömének rendkívül leromlott az infrastrukturális (személyi-tárgyi-működési) állapota, feltételrendszere, s e tény komolyan veszélyezteteti – az egyébként is szerény – minimális követelmények megvalósítását is. Különösen fontos lenne az iskolai könyvtárak számítógépesítése, amely jelenleg az intézmény általános (tanulmányi, gazdasági stb.) számítógépesítési színvonalához képest is nagyon elmaradott.

3. Az iskolai könyvtáros megfelelő színvonalú felkészültsége az egyik fontos garancia a NAT könyvtári műveltséganyagának eredményes megvalósításához. Fontos azonban a más műveltségi területeken tevékenykedő (a jelenlegi fogalmak szerint az egyes „szaktagyakat tanító”) pedagógusok könyvtári informatikai, számítástechnikai ismerete is, hiszen a könyvtárostanár egyedül képtelen a feladatok ellátására, de nem is lehet egyedül az ő feladata. A NAT könyvtár-informatikai követelményeinek megvalósításához elengedhetetlenül szükséges a könyvtárosképzés és a tanárképzés (az utóbbinál elsősorban a könyvtárhasználatra nevelés, a könyvtárhasználati ismeretek elsajátítása a főiskolán) módosítása. A képzési rendszert a NAT-hoz kell igazítani. Támogatni kell a másoddiplomás (posztgraduális) könyvtárosképzést.

4. Az eredményes megvalósítás egyik kulcskérdése – többek között – az, hogy a gyakorlatba hogyan lehet átültetni a követelményeket, ezért változtatásra van szükség a tanítás-tanulás gyakorlatában. Ennek egyik legfontosabb összetevője az iskolai forrásközpontokra épülő, az önálló ismeretszerzésre felkészítő, többkönyvű, (forrásalapú) tanítás, tanulás és az erre épülő pedagógiai módszertani kultúra kiművelése.

5. A NAT műveltséganyaga mellé készüljön egy hatékony – folyamatosan frissíthető, felújítható, éppen ezért számítógépen (is) hozzáférhető, terjeszthető – adatbázis (forrásanyag), amely az egyes műveltségi területekhez tartozó legfontosabb dokumentumok, ismerethordozók körét gyűjti össze. Szükséges továbbá ún. könyvtár-informatikai csomagterv kidolgozása is.

6. Az intézmények nagy része – ma még – felkészületlen a helyi könyvtár-informatikai tantervek igényes kimunkálására (jelentős részükben nincs könyvtári szakképesítéssel rendelkező könyvtárostanár). Ezért féltő, hogy az iskolák által szabadon felhasználható 50% nem a könyvtár-informatikai területen realizálódik, hanem más műveltségi területeken. Ezt – talán – az elkészítendő (nem elsősorban a központi szervek, hanem a gyakorló szakemberek) mintatervekkel, tanmenetekkel, a területet átfogó segédkönyvekkel, illetve ezek központi támogatásával lehet majd ellensúlyozni és a gyakorlati megvalósítást egyre inkább a követelményrendszer felé közelíteni.

7. A könyvtárhasználatra való felkészítés, az önálló tájékozódás, ismeretszerzés képességének kifejlesztése **alapvetően tantárgyközi nevelési feladat**. Ez azt jelenti, hogy mind a könyv- és könyvtárhasználati ismeretek megtanítása, mind készséggé gyakoroltatása a könyvtárostanár és a szaktanárok közös ügye, közös felelőssége kell legyen.

Ezt az alapelvet elfogadva több műveltségterület/szakterület általános és részletes követelmények formájában megfogalmazta az információhordozók, a könyvtári tájékoztató eszközök speciális szaktagyi ismeretanyaga elsajátításának és rendszeres, gyakorlati használtatásának szükségességét.

Szükségesnek tartjuk, hogy e példát követve **valamennyi műveltségterület** adjon helyet általános és részletes követelményei között a szakterület speciális jellegéből adódó dokumentum- és könyvtárismereteknek, valamint a könyvtár-informatikai eszköztárra alapozott kutatómunka, forrásfeldolgozás rendszeres gyakorlati alkalmazásának. Úgy gondoljuk, hogy a részletes követelmények között minden szakterületen meg lehet (és kell) jelölni a könyv- és könyvtárhasználat, a dokumentum- (forrás-) ismeret és felhasználás feldolgozását, megtanítását leg-

inkább kívánó néhány tananyagrészt és az ezzel összefüggő fejlesztési feladatokat.

Szövegmódosítási javaslatok

– A műveltségterület megnevezésére a **könyvtári informatika** elnevezést javasoljuk a *könyvtár-médiatár* helyett.

– Kívánatos lenne, hogy az alapfokú képzési szakasz 1–4. évfolyam táblázatában (7. oldal) százalékosan is jelenjen meg a könyvtárhasználatra fordítható időkeret.

A NAT-ban több ponton kifejtett (21., 29–30. oldal) könyvtárhasználati követelményrendszer az informatika műveltségterületen belül összefüggően (a 8–10. évfolyam követelményeivel együtt), a **teljes képzési időre vonatkozóan** mutassa be a könyvtárhasználatra nevelés folyamatát.

Ennek érdekében szükséges, hogy

– a 4. évfolyam végére elérendő követelmények az informatika műveltségterületen belül is jelenjenek meg,

– a hatodik szint könyvtári ismeretanyagát az informatika területére javasoljuk átcsoportosítani.

– A NAT (bevezető) Tantárgyközi területek c. részénél javasoljuk kiemelni a **könyvtári informatikát**, illetve hangsúlyozni annak **tantárgyközi jellegét**, továbbá kapcsolatba kell hozni az **önműveléssel** és az **önálló ismeretszerzéssel**.

– A *Könyvtár-médiatár* általános fejlesztési követelmények c. rész 3. pontjában a *rögzüljenek* szó helyett a **folyamatosan fejlődjenek** kifejezést javasoljuk használni, ugyanezen mondatba az *alakuljon ki* kifejezés után az **igényes** szó betoldását javasoljuk (*alakuljon ki igényes használói magatartás*).

– Az **ALAPFOK** „A könyvtárhasználat követelményei a 6. évfolyam végén” Általános könyvtárhasználati ismeretek **Minimális teljesítmény** c. rész A könyvtárhasználati szabályok ismerete után javasoljuk kiegészíteni vagy helyettesíteni: **Ismerje az iskolai könyvtárat és a település nyilvános közkönyvtárat.**

– A Dokumentumismeret részekben a 6. évfolyamnál a *sajtótermékek*, a 8. évfolyamnál a *sajtó* helyett az **időszaki kiadványok** kifejezést javasoljuk használni.

– A dokumentumtípusok példáinak felsorolásánál be kellene tartani a sorrendet (napi-, hetilap, folyóirat), (6. évfolyam, 8. évfolyam).

– A bibliográfia különböző csoportjainak megtanítása a 10. évfolyam követelményeihez kerüljön.

– A közhasznú információforrásokat a tájékoztató segédletekhez kérjük átcsoportosítani, a szellemi munka technikájánál pedig ezek használati technikáját kell megfogalmazni.

– A 10. évf. követelményeibe javasoljuk bevenni az alábbiakat:

– dokumentumismeret: AV dokumentumok és számítástechnikai adathordozók, adatbázisok megismerése,

– a könyvtári tájékoztató eszközök: folyóiratok mutatóinak használata anyaggyűjtéshez.

Budapest, 1995. március 13.

MKE Könyvtárostanárok Szervezetének Vezetősége

Felhívás

az „Összefogás a könyvtárakért” című program megvalósítására

A Könyvtári és Informatikai Kamara 1994-ben hirdette meg az 1995-ben megrendezendő akcióját az „Összefogás a könyvtárakért” c. rendezvénysorozatot. Az akció célja a könyvtárakra irányítani a közfigyelmet, növelni a könyvtárak közönségkapcsolati tevékenységét.

A Kamara, mint a könyvtárak összefogásából kialakult szakmai szervezet, módot ad arra, hogy a különböző könyvtártípusok közös munkával, közös feladataik meghatározásával és közös fellépéssel érvényesítsék a maguk és olvasóik érdekeit. Az összefogás alapja a minden könyvtártípusra érvényes érdekközösség, ami a könyvtárakat és a társadalmat egybekapcsolja. A társadalomnak szüksége van a könyvtárakra, a könyvtárak pedig a társadalom tagjaiért vannak. A közösség összefogása megőrzi a könyvtárakat.

A program célja a társadalom összefogásának szervezése a kultúra, a könyvtárak érdekeinek védelmére. Ne jelentse a gazdasági érdekek érvényesítését, a kulturális értékek háttérbe szorítását. A könyvtárak léte és fejlődése biztos pont a kulturátlanodás ellen.

A program keretében a könyvtárak használói mondanák el és bizonyítanak, hogy számukra mit jelent a könyvtár és annak szolgáltatásai: tanulást, szórakozást, munkájukat segítő, tudásukat gyarapító, információkat az országról, világról, az emberi és társadalmi kapcsolatokról.

Az „Összefogás a könyvtárakért” akció időpontja

1995. október 9–15.

Az Összefogás országos rendezvény, melyet egy időpontban szerveznek az együttműködő helyi könyvtárak, a Kamara képviselőtestülete és a társ könyvtáros szakmai szervezetek.

A KIK képviselőtestülete elkészítteti:

- az akcióprogram egységes arculattervét (embléma levélpapírra, szórólapra, plakátra),
- szórólapot készíttet,
- az országosan tervezett időpontban sajtófogadást szervez, és találkozót olyan könyvtárhasználókkal, akik szellemi és kulturális életünk fontos képviselői,

– a Magyar Televízióban és a Magyar Rádióban, valamint napi és a szaksajtóban reklámozza a programot.

Az Összefogás c. akciónak hármas jelentést szánunk:

1. Előtérbe helyezni az összefogást, mint cselekvési formát;
2. megmutatni, hogy lehetséges egy terület összefogása egy fontos cél érdekében;
3. meggyőzni a társadalmat, hogy csak közös támogatással, összefogással lehet eredményt elérni.

Az emblémát, a szórólapot megküldjük a résztvevő könyvtáraknak, hogy a helyi sajtóban, sajtó kiadványaikban, levelezésükben azt használják.

Az ország 5 nagy régióközpontja (Budapest, Szeged, Szombathely, Pécs, Miskolc) egyenként 150 ezer forintot kaphat a helyi tevékenységek megszervezésére. Kérjük a könyvtárakat, hogy egy-egy régióban *egy könyvtár* fogja össze a rendezvénysorozatot, közösen beszéljék meg elképzeléseiket, és az egyeztetett tervüket, és a költségvetést küldjék el a Kamara titkárságára, hogy a pénzüsszeget át tudjuk utalni.

Az „Összefogás a könyvtárakért” akció során szeretnénk az országos közszolgálati médiákban megszólaltatni olyan kollégákat és olvasókat, akiknek élete, munkássága összefonódott egy-egy könyvtár tevékenységével, s történetük mások számára is tanulságos és érdekes lehet.

*

Minden érdeklődő könyvtár ötleteit, programtervét április végéig küldje el a Kamara titkárságára: Budapest, 1827 Hold u. 6.

Személyesen is kereshetnek bennünket és bővebb felvilágosítást nyújtunk a Kamara telefonszámán: 131–1398

Sok sikert kíván: *dr. Skaliczki Judit* *Bíró Ferenc*